

DEBATT

Replik | Kyrkan

Kyrkans öppenhet måste värnas

För oss som arbetar för att Svenska Kyrkan ska fortsätta att vara alla medlemmars kyrka är det viktigt att kyrkan inte styrs av en mindre grupp på insidan. Det skriver Margareta Karlsson och Tomas Rosenlundh, Öppen Kyrka – en kyrka för alla, i en replik. SvD.se/debatt

→ SvD.se

Foto: Anders Good/TT

Replik | Svenska skolan

Skolval och skolpeng hänger ihop

Skolpengssystemet är enkelt, tydligt och ger makten till den enskilde. Det vore ett stort misstag att skrota det för det unika med det svenska systemet är just att skolvalet bygger på att pengarna följer eleven, skriver Ulla Hamilton, Friskolornas riksförbund, i en replik. SvD.se/debatt

→ SvD.se

Foto: Janerik Henriksson/TT

Att rösta om statsministern kan ifrågasättas

Partierna har genom åren gjort olika tolkningar av vad det innebär att trycka gul knapp vid statsministeromröstningar. Och frågan är om det ens behövs en sådan omröstning.

Reglerna för regeringsbildning i Sverige kan verka klara men innehåller en grundläggande oklarhet. Grundregeln är visserligen glasklar. Statsministern tolereras av riksdagen så länge inte 175 eller fler ledamöter röstar nej. Men vad innebär det egentligen att rösta ja eller nej eller att välja alternativet att avstå?

Onsdagens omröstning blir den fjortonde regeringsbildningen sedan reglerna infördes 1975. Det visade sig från början att partierna gjorde olika bedömningar av hur man bör rösta.

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet röstade nej 1976 när riksdagen röstade om Thorbjörn Fälldin som statsminister. Eftersom de borgerliga partierna hade fått majoritet i valet var nej-rösterna i minoritet och regeringen Fälldin kunde ändå tillträda.

Med valet 1982 växlade majoriteten mellan blocken. De borgerliga partierna hamnade i minoritet och Olof Palme kunde bilda regering. Men i omröstningen valde de borgerliga att lägga ner sina röster. Man förklarade att detta inte skulle tolkas som att man stödde den socialdemokratiska regeringens politik. Att avstå skulle i stället ses som ett erkännande av att riksdagsvalet hade lett till en maktväxling.

Från statsvetenskaplig eller konstitutionell synpunkt går det inte säga vad som är rätt eller fel. Regeringsformen och dess förarbeten ger inget klart besked. Tvärtom finns det motstridande uttalanden (se Isberg, SOU 2007:41).

De nuvarande grundlagsreglerna kom till genom en kompromiss i början av 1970-talet. Monarkin skulle behållas men uppgiften att leda regeringsbildningen fördes över från kungen till riksdagens talman. Eftersom talmannen vid denna tid var socialdemokrat var de borgerliga oroliga för en partipolitiserings. Man fick därför igenom kravet på att riksdagen skulle få sista ordet. Omröstningen blev ett korrektiv mot ett från parlamentarisk synpunkt oriktigt val av statsminister. Detta talar för den borgerliga uppfattningen om omröstningens innebörd.

Men förarbetena säger också att riksdagens ställningstagande inte bara gäller statsminis-

tern som person utan framför allt regeringens partimässiga sammansättning och dess program i stort. Talmannen brukar följa praxis att inte bara föreslå en statsminister utan också tillfoga upplysningen om vilket eller vilka partier som ska bilda regering. Detta talar för den socialdemokratiska tolkningen av vad omröstningen gäller.

Men det är inte alla lägen som varit självklara från parlamentarisk synpunkt. Då har partierna gjort olika överväganden.

Socialdemokraterna valde 1978, efter åtskillig intern vända, att släppa fram en folktoppartistisk minoritetsregering under Ola Ullsten. Olof Palme förklarade att han helst hade velat ha nyval men stannade för att avstå i omröstningen eftersom det bara var ett år kvar till nästa ordinarie val. Gösta Bohman var däremot irriterad över att ha hamnat utanför regeringen och moderaterna röstade nej.

När en borgerlig trepartiregering återigen föll 1981, nu på skattefrågan, valde Centern och Folkpartiet att regera vidare. Denna gång lade moderaterna ner sina röster och släppte därmed fram en borgerlig tvåpartiregering i minoritet.

De borgerliga har inte alltid varit eniga i synen på en socialdemokratisk regeringsbildare. När Ingvar Carlsson återkom som statsminister efter regeringskrisen 1990 röstade Moderaterna och Folkpartiet nej för att demonstrera mot det parlamentariska spelet. Däremot valde Centerpartiet att avstå och kom därmed passivt att acceptera att Socialdemokraterna regerade vidare.

Efter valet 1994 var det Folkpartiet som röstade nej till en socialdemokratisk statsminister, denna gång i besvikelse över att det inte hade blivit en blocköverskridande regering. De övriga borgerliga partierna accepterade däremot det parlamentariska läget och tryckte på gul knapp.

Vänsterpartiet har också gjort olika bedömningar till socialdemokraterna som regeringsbildare. Ända fram till och med 1996 röstade man ja till en socialdemokratisk statsminister, trots att man själva inte ingick i regeringen. Men både 2014 och 2019 avstod man i omröstningen om Stefan Löfven som

Tidigare omröstningar om statsminister

Statsminister	År	S	V	MP	M	C	L*	KD	SD	NyD
T. Fälldin	1976	●	●		●	●	●			
O. Ullsten	1978	●	●		●	●	●			
T. Fälldin	1979	●	●		●	●	●			
T. Fälldin	1981	●	●		●	●	●			
O. Palme	1982	●	●		●	●	●			
I. Carlsson	1986	●	●		●	●	●			
I. Carlsson	1990	●	●	●	●	●	●			
C. Bildt	1991	●	●		●	●	●	●		●
I. Carlsson	1994	●	●	●	●	●	●	●		
G. Persson	1996	●	●	●	●	●	●	●		
F. Reinfeldt	2006	●	●	●	●	●	●	●		
S. Löfven	2014	●	●	●	●	●	●	●	●	
S. Löfven	2019	●	●	●	●	**	●	●	●	

*Folkpartiet/Liberalerna **En C-ledamot röstade nej 2019

Olof Petersson skriver att dagens regler tillkom eftersom några partier inte litade på talmannens opartiskhet. Foto: Privat

regeringsbildare. Genom omröstningsreglernas konstruktion spelar det ingen roll om man trycker på grönt eller gult. Men Vänsterpartiets ändrade linje markerade att stödet till en socialdemokratiskt ledd regering hade blivit mer villkorligt.

Man kan också notera att Centerpartiet aldrig har röstat nej utan har accepterat alla regeringsbildare. När en enskild ledamot gick emot partilinjens 2019 var det första gången som ett centerpartistiskt finger tryckte på den röda knappen i en statsministeromröstning.

De nuvarande reglerna är snart femtio år gamla. Men det parlamentariska styrelsesättet infördes för hundra år sedan. Under demokratins första halvsekel fanns inga skrivna regler för regeringsbildningen. De politiska partierna förhandlade sig fram till en lösning och kungen utnämnde statsminister. Det var ett system som byggde på pragmatism och ett förtroendefullt samarbete mellan de politiska partierna. Det var då det.

Dagens regler infördes därför att några partier inte litade på talmannens opartiskhet. Denna oro har hittills visat sig vara obefogad. Alla talmän har vinnlagt sig om att med oväld leda regeringsbildningen. Skulle talmannen trots allt utse en statsminister som saknar tillräckligt stöd så har riksdagen möjlighet att genom misstroendeförklaring avsätta regeringen. Man kan därför ifrågasätta om det över huvud taget behövs en omröstning.

Olof Petersson statsvetare